สรุปการสัมมนาการปรับปรุงหลักสูตรเพื่อสนองต่อนโยบายรัฐบาล

โดย ศ.ดร.ภาวิช ทองโรจน์ (ที่ปรึกษารัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ)

เรื่อง แนวทางการปฏิรูปการศึกษาของประเทศไทย

วันที่ 22 สิงหาคม 2556

ณ ห้องข้าวหอมมะลิ อาคารเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ มหาวิทยาลัยแม่โจ้

สภาพทั่วไป

ปัจจุบันปัญหาภาคการศึกษาของไทย นับเป็นปัญหารุนแรงถึงขั้นวิกฤต ดังนั้น แนวทางแก้ไขปัญหาด้านการศึกษาของชาติ จำต้องปรับกระบวนการทั้งหมด ข้ามผ่านข้อจำกัดทางการเมือง และหันมามองภาคอุดมศึกษาเพิ่มมากขึ้น ซึ่งหากปล่อยไว้จะทำให้การศึกษาไทยล้าหลังนานาประเทศ ตัวอย่างหลายประเทศที่กลายเป็นประเทศเดี่ยว เช่นประเทศเกาหลีเหนือ เป็นต้น

สถานการณ์การศึกษาไทยในข้อเสนอขอสุทธิชัย หยุ่น เรียกว่า “สถานการณ์ต้มกบ ” (กว่าจะรู้สถานการณ์ที่แท้จริงก็สายไป) ระบบการศึกษาไทยแก้ปัญหาแบบไม่รู้ร้อนหนาวไปเรื่อย จนกระทั่งถึงจุดวิกฤต ดังเช่นในปัจจุบัน

วิกฤตการศึกษาของไทย

1. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของเด็กไทย อยู่ในระดับ ต่ำ (อยู่ในกลุ่ม คะแนน 30% ระดับล่างสุดเมื่อเทียบกับกลุ่มประเทศ OECD และประเทศกำลังพัฒนา 58 ประเทศ)

2. ในทุกปีเด็กไทย กว่า 3 ล้านคนหายไปจากระบบการศึกษา กลายเป็นแรงงานไร้ฝีมือ แรงงานจบประถมศึกษาหรือต่ำกว่าถึง 67.3%

3. ผลิตภาพแรงงานไทยต่ำมาก และอัตราการพัฒนาต่ำ

4. Human Development Index (HDI) ของไทยอยู่อันดับ 103 ของโลก จากจำนวน 181 ประเทศ ต่ำกว่ามาเลเซีย

5. ปัญหาพฤติกรรมเยาวชนพุ่งสูงขึ้น เช่น ปัญหาท้องในวัยรุ่น กว่า 120,000 คน (สูงที่สุดในเอเชีย) เด็กถูกคดีปีละ 50,000 คน

6. งบประมาณภาคการศึกษาของไทยทั้งหมดจำนวนสี่แสน ล้านบาท เมื่อคิดเป็นสัดส่วนต่องบประมาณทั้งหมดสูงมากกว่าประเทศพัฒนาแล้ว

7. ประเทศไทยใช้งบประมาณเพื่อภาคอุดมศึกษาจำนวนมาก (ประมาณแปดหมื่นล้านบาท หรือร้อยละ 1 ของ GDP) สูงกว่าด้านสาธารณสุข และด้านอื่นๆ แต่ผลที่มีต่อผู้มีส่วนได้เสียต่ำ ระบบงบประมาณ เช่นนี้เรียกว่า “ทฤษฎีไอติมละลาย ” ยกตัวอย่าง งบประมาณภาคอุดมศึกษาของสิงคโปร์ จำนวน 70,000 ล้านบาท บริหารจัดการสถาบันอุดมศึกษาเพียง 3 มหาวิทยาลัย 1 สถาบัน คิดเป็นงบประมาณต่อ หัวนักศึกษาปี ละ 1.4 ล้านบาท ในขณะที่ประเทศไทยมีสถาบันอุดมศึกษารวม 79

มหาวิทยาลัย 20 วิทยาลัยชุมชน ภายใต้งบประมาณ 4 หมื่นล้านบาท คิดเป็นงบประมาณต่อหัว นักศึกษาปีละ 4 หมื่นบาท และมาเลเซียมี 16 มหาวิทยาลัย แต่จำนวนงบประมาณไม่สูงจากไทยมากนัก

8. ในอดีตมหาวิทยาลัย ไทยมีจำนวน 24 มหาวิทยาลัย จนกระทั่ง สถาบันราชภัฏ ฯ ยกฐานะ ขึ้นเป็นมหาวิทยาลัย ทำให้มหาวิทยาลัย มีจำนวน เพิ่มขึ้นอีก 50 มหาวิทยาลัย ในขณะที่งบประมาณเพิ่มขึ้นเพียงร้อยละ 20 หลังจากปฏิวัติในปี 2549

9. ปัจจุบัน งบประมาณกองทัพ พุ่งสูง ขึ้นเป็น ปีละ สองแสนล้าน บาท (ซึ่งในอดีตสูงกว่างบประมาณอุดมศึกษาเพียง หนึ่งหมื่นล้าน บาท) ต่างจากภาคอุดมศึกษาถึงหนึ่ง แสนสองหมื่นล้าน บาท ดังนั้นรัฐบาลควร ให้ความสำคัญกับการส่ง เสริมภาค มันสมองของ ชาติมากกว่าภาคกองทัพ แนวทางคือ รัฐบาลควรเสริม งบประมาณภาคการอุดมศึกษา ราว 1.5 แสนล้าน (คิดเป็นเพียงร้อยละ 2 ของ GDP) เนื่องจาก มหาวิทยาลัยเ ป็นมันสมองและ ต้นความคิดของชาติ เหล่านี้ เป็นปัญหาเรื้อรังทำให้ ปัจจุบัน มหาวิทยาลัย ดำเนินไปอย่าง ผิดทิศทางและสร้างปัญหาสังคมอย่างมาก เช่น ระบบการรับเข้าของมหาวิทยาลัย โดยเฉพาะ **ระบบรับตรง** ส่งผลให้ภาคเรียนที่สองนักศึกษาหายไปจากระบบ เนื่องจากมหาวิทยาลัยต้องหางบประมาณ เพื่อบริหารจัดการตนเองให้ความสำคัญกับปริมาณมากกว่าคุณภาพ เด็กต้องเสียเงินกับการกวดวิชา สร้างความเหลื่อมล้ำในภาคการศึกษา ลูกชาวไร่ชาวนาไม่สามารถเข้าเรียนแพทย์ได้ สถาบันการศึกษาแข่งขันกันสูงเพื่อแย่งนักศึกษา เป็นต้น

ข้อมูลที่แสดงวิกฤตของภาคอุดมศึกษาไทย

1. ข้อมูลจากการประชุม World economic forum ด้านการศึกษาของไทย เคยเป็นอันดับหนึ่งในอาเซียน แต่ปัจจุบัน หล่นเป็นอันดับ 4 ของอาเซียน การศึกษาพื้นฐานเป็นอันดับ 6 ของอาเซียน อุดมศึกษาอยู่อันดับ 8 ของอาเซียน

2. การจัดอันดับของ U21 Ranking ใน 48 ประเทศไทยอยู่อันดับที่ 41

3. การจัดอันดับของ IMD (World Competitiveness Ranking) ไทยอยู่อันดับที่ 30 (ตกจากอันดับ 27 ในปี 2511) จาก 59 ประเทศ มาเลเซียอันดับที่ 14 ในขณะที่มาเลเซียเลื่อนจากอันดับที่ 17 สิงคโปร์ในบางปีขึ้นไปอันดับหนึ่ง ปัจจุบันอเมริกาไม่ได้ครองแชมป์อันดับหนึ่ง ซึ่งเกณฑ์การพิจารณาของ IMD ใช้เกณฑ์ที่มีความเข้มข้นสูง ซึ่งแบ่งออกเป็นด้านต่างๆ ดังนี้

- Domestic economy ภาวะการจ้างงานไทยเป็นอันดับสองของโลก พม่า เวียดนาม เข้ามาทำงานสูง
- International integrate ไทยอยู่ในอันดับ 8 แต่หากดูตัวเลขจริงแล้ว ภาวะการจ้างงานส่วนมากเป็นแรงงานคุณภาพต่ำ เป็นผลมาจากภาควิทยาศาสตร์อ่อนแอ
- ด้าน Infrastructure อยู่ในอันดับต่ำจากจำนวน 59 ประเทศ ได้แก่ การศึกษาอันดับที่ 52 วิทยาศาสตร์อันดับที่ 40 และเทคโนโลยีอันดับที่ 50

4. คะแนนสอบ O-NET ตกทั้งประเทศ

5. ผลการสอบPISA (โดย OECD) ไทยสอบตก คะแนนเฉลี่ยได้เป็นอันดับ 50–49 จากผู้เข้าสอบทั้งหมด 65 ประเทศ วัดจากด้านการอ่าน คณิตศาสตร์ และวิทยาศาสตร์ ประเทศฟินแลนด์และฮ่องกงมีคะแนนผลการสอบสูงสุด

6. Global Innovation Index (โดย WIPO) ไทยอยู่ในอันดับที่ 57 สิงคโปร์ อันดับ 3 ฮ่องกง อันดับ 8 มาเลเซีย 32 และจีนอันดับที่ 34

7. ปัจจุบันสถิติการจัดอันดับสถาบันอุดมศึกษา 5 อันดับแรกของโลกอยู่ใน แถบเอเชีย (จีนและเซี่ยงไฮ้) แสดงให้เห็นว่าโลกกำลัง เข้าสู่ยุคของเอเชียเป็นศูนย์กลาง การปรับปรุงหลักสูตรของแถบยุโรป อเมริกา ศึกษาจากต้นแบบของสิงคโปร์ ดังนั้นไทยควรเร่งพัฒนาด้านการศึกษาในด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของประเทศ และพัฒนาไปสู่สังคม knowledge base society

การปฏิรูปการศึกษาในทัศนะของ Pearson ได้กล่าวถึง ประเด็นสำคัญ ในการปฏิรูป การศึกษา ประกอบด้วย 5 ประการ คือ

1. เงินทุนไม่ใช่ปัจจัยสำคัญที่สุดของการมีระบบการศึกษาที่ดี และการที่ครูอาจารย์มีเงินเดือนสูงก็ไม่ได้หมายความว่าจะมีความสามารถทางการสอนสูงตามไปด้วย

2. ครูต้องได้รับการปฏิบัติในสังคมในฐานะผู้เชี่ยวชาญทางวิชาชีพระดับสูง ไม่ใช่แค่ส่วนหนึ่งของเครื่องจักรทางการศึกษา

3. สร้างวัฒนธรรมที่ดี ด้วยการให้คุณค่ากับการศึกษา

4. ผู้ปกครองควรเข้ามามีส่วนร่วมกับระบบการศึกษาในทุกระดับให้มากที่สุด

5. การวางรากฐานการศึกษานั้นต้องคิดเผื่ออนาคต ไม่ใช่ทำเพื่อแค่ในปัจจุบัน เช่น วิชาความรู้ด้านไหนที่จำเป็นต่อเด็กในอนาคตมากกว่ากัน

การปฏิรูปหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน ๒๕๕๖ ไปสู่แนวทางสู่การปฏิรูปการศึกษา

สาเหตุที่ต้องมีการปฏิรูปหลักสูตร คือ

1) ความล้าหลังของหลักสูตรไทย
   - วงจรหลักสูตร โดยปกติการศึกษาพื้นฐานไม่ควรเกิน 5–10 ปี และภาคอุดมศึกษา 5 ปี
   - หลักสูตรพื้นฐานปัจจุบัน 2544/2551 (12 ปี)
   - โลกเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว
2) ความเหมาะสมของหลักสูตร
   - สั้น ย่นย่อ เกินไป (หลักสูตร ต่างประเทศ ให้รายละเอียดมากกว่า)
   - ปลายเปิดเกินไป (เหมาะสำหรับครูที่มีความสามารถสูง)
   - เวลาเรียนมากเกินไป (1,000+ ชม. UNESCO กำหนดไว้ไม่ควรเกิน 800)

3) โครงสร้างหลักสูตร (8 กลุ่มสาระ)
4) ขั้นตอนของหลักสูตร (การเรียนแบบหน้ากระดาน)
5) แนวโน้มการศึกษาปัจจุบัน
   - Singapore ใช้หลักการสอนแบบ Teach Less Learn More
   - Learn how to learn
   - การเรียนอย่างยั่งยืน Life Long Learning
6) สัมฤทธิผลของการศึกษาของเด็กไทยต่ำ

โครงสร้างหลักสูตรการศึกษาพื้นฐานฉบับใหม่ ประกอบด้วย

1. **6 value and attitudes** ได้แก่
   - ความรักชาติ ศาสน์ กษัตริย์
   - สำนึกประชาธิปไตย
   - การนับถือผู้อื่น
   - สำนึกต่อสังคม
   - ซื่อตรงยุติธรรม
   - ความเสียสละเพื่อส่วนรวม
2. **6 Learning areas** ได้แก่
   - ภาษาและวรรณกรรม
   - วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี คณิตศาสตร์
   - การดำรงชีวิตและโลกของงาน
   - ทักษะสื่อ และการสื่อสาร
   - สังคมและความเป็นมนุษย์
   - อาเซียน ภูมิภาค และโลก
3. **10 Generic skills** ได้แก่
   - การแสวงหาความรู้ใหม่ตลอดชีวิต
   - การคิดเชิงวิเคราะห์ สังเคราะห์
   - วิพากษ์การคิดและทำงานเชิงสร้างสรรค์ มีความเป็นผู้ประกอบการและมีอาชีพที่มีคุณภาพ
   - การเจริญสติ สร้างจิตปัญญา และคุณความดี
   - การสื่อสาร ถ่ายทอดความคิด
   - ความรู้และความเข้าใจใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการศึกษาและประกอบการ

- ดำรงชีวิต การทำงานร่วมกับผู้อื่น
- สามารถเผชิญปัญหาและแก้ปัญหา
- การบริหารความขัดแย้ง
- การดำรงชีวิตในโลกยุคใหม่ มีทักษะประชาธิปไตย เคารพความคิดที่แตกต่าง

4. 6 Key Learning Experiences

- Reading to Learn
- Project Learning
- Information Technology
- Moral and Civic Education
- Physical and Mental Development
- Career Related Learning

ยุทธศาสตร์เพื่อสร้างความเข้มแข็งการศึกษาขั้นพื้นฐาน ประกอบด้วย

1. ปฏิรูปหลักสูตร รื้อโครงสร้างหลักสูตร (8 กลุ่มสาระ)เนื้อหา (Content Reform) ระบบการเรียนรู้ (Learning Reform)ระบบการจัดการความรู้

2. ปฏิรูปครู Streamline การผลิต คัดเลือกสถาบันผลิต เงินเดือน–ค่าตอบแทน ระบบความก้าวหน้าวิชาชีพ

3. เร่งสร้างความเข้มแข็ง STEM ได้แก่ Science Technology English Mathematic สร้างศูนย์ STEM ทุกจังหวัด

4. ระบบ ICT เพื่อการศึกษา ได้แก่ สถาบันเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา Thailand Cyber Home Enhanced Tablet PC Project

5. ปฏิรูปโครงสร้าง ได้แก่ กระทรวงศึกษาธิการ สพฐ. เขตพื้นที่การศึกษา สถานศึกษา Towards School Based

แนวทางการสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้

1. ปฏิรูปครู เร่งสร้างคุณภาพ สถานภาพครู และระบบจัดการที่ดี
2. ปฏิรูประบบการเรียนรู้ ให้มีคุณภาพ ทันสมัยและมีระบบจัดการที่ดี
3. เทคโนโลยี ให้มีคุณภาพ ทันสมัย ใช้น้อยและมีระบบจัดการ
4. ปฏิรูปอุดมศึกษา ซึ่งปัจจุบันไร้ทิศทาง ซ้ำซ้อนขาดคุณภาพ และประสิทธิภาพ
5. ปฏิรูปโครงสร้าง กระจายอำนาจซ้ำซ้อน ขาดประสิทธิภาพ

นโยบายด้านการศึกษาของรัฐบาลปัจจุบัน

1. ด้านการพัฒนาคุณภาพการศึกษา ปฏิรูประบบความรู้ของสังคมไทย ด้วยการยกระดับองค์ความรู้ให้ได้มาตรฐานสากล ปฏิรูป "หลักสูตรการศึกษาแห่งชาติ " ทุกระดับให้ทัดเทียมกับมาตรฐานโลก จัดให้มีครูดีในทุกห้องเรียน มีโรงเรียนและสถาบันอาชีวศึกษาคุณภาพในทุกพื้นที่ พัฒนามหาวิทยาลัยเข้าสู่ระดับโลก (World Class University) [คล้ายโครงการ 211 ของประเทศจีน]

2. ด้านการสร้างโอกาสทางการศึกษา กระจายโอกาสทางการศึกษาในสังคมไทยให้ทั่วถึง จัดให้มีโครงการเรียนฟรีตั้งแต่แรกเกิดจนจบการศึกษาขั้นพื้นฐานอย่างมีคุณภาพโดยแท้จริง ปฏิรูประบบการคัดเลือกเข้าศึกษาต่อทุกระดับให้เกิดการกระจายโอกาส จัดให้มีระบบคัดเลือกกลางเพื่อเข้าศึกษาต่อในมหาวิทยาลัย (ระบบ Admission) ที่มีประสิทธิภาพ เป็นธรรม เปิดโอกาสให้เด็กไทยทุกพื้นที่เข้าสู่การศึกษาระดับนานาชาติโดยดำเนินการหนึ่งทุนหนึ่งอำเภออย่างต่อเนื่อง

3. ด้านการปฏิรูปครู ยกฐานะครูให้เป็นวิชาชีพชั้นสูงอย่างแท้จริง ปฏิรูประบบการผลิตครูให้มีคุณภาพทัดเทียมกับนานาชาติ ปฏิรูประบบเงินเดือนและค่าตอบแทนครู แก้ปัญหาหนี้สินครูอย่างมีประสิทธิภาพ

4. *ด้านการมีงานทำและการประกอบอาชีพของผู้สำเร็จการศึกษา จัดการศึกษาขั้นอุดมศึกษาและอาชีวะศึกษาให้สอดคล้องกับตลาดแรงงาน จัดกระบวนการสร้างประสบการณ์ระหว่างเรียนอย่างเหมาะสม

- สนับสนุน "ศูนย์ซ่อมสร้าง " (Fix It Center) เพื่อสร้างประสบการณ์อาชีวศึกษาและสร้างรายได้ระหว่างเรียน
- เน้นให้ผู้สำเร็จการศึกษามีงานทำได้ทันทีโดยสร้างความร่วมมือระหว่างแหล่งงานกับสถานศึกษา
- สร้างมติใหม่ของการมีงานทำของผู้สำเร็จการศึกษาโดยสนับสนุนให้ประกอบอาชีพด้วยตนเองโดยจัดให้มี **"กองทุนตั้งตัวได้"** ผนวกกับกลไกของ **"หน่วยบ่มเพาะวิสาหกิจ "** ในสถานศึกษา "เปลี่ยนปัญญาเป็นทุน"

5. ด้านเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการศึกษา เร่งพัฒนาการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการศึกษาให้ทัดเทียมกับนานาชาติ จัดให้มีระบบการศึกษาอิเลคทร อนิกส์แห่งชาติ จัดให้มีอุปกรณ์คอมพิวเตอร์แก่นักเรียนทุกคนอย่างทั่วถึงในช่วงวาระของรัฐบาล (One Tablet PC per Child) ขยายระบบโทรทัศน์เพื่อการศึกษาให้กว้างขวางและทั่วถึง

6. ด้านการพัฒนาโครงสร้างการบริหาร ปรับปรุงโครงสร้างระบบบริหารการศึกษาโดยการกระจายอำนาจสู่พื้นที่ให้เสร็จสมบูรณ์ เน้นให้พื้นที่มีส่วนพัฒนาอนาคตเยาวชนของตนเอง ทบทวนโครงสร้างการบริหารของกระทรวงศึกษาธิการ

7. *ด้านการวิจัยและพัฒนาเพื่อสร้างทุนปัญญาของช าติ พัฒนามหาวิทยาลัยให้เป็นมหาวิทยาลัยวิจัยระดับโลก พัฒนาระบบเครือข่ายการวิจัยแห่งชาติเพื่อสร้างทุนทางปัญญาและนวัตกรรม

ผลักดันให้ประเทศสามารถพึ่งตนเองได้ทางเทคโนโลยี เพื่อนำไปสู่การสร้างรากฐานใหม่ของเศรษฐกิจฐานนวัตกรรม “เปลี่ยนปัญญาเป็นทุน” จัดตั้งศูนย์เป็นเลิศเพื่อการวิจัยสำหรับสาขาวิชาอุบัติใหม่ ปฏิรูปองค์กรบริหารงานวิจัยโดยผนวกกับระบบอุดมศึกษาให้เหมาะสมและเกิดประสิทธิภาพสูงสุด เพิ่มการลงทุนด้านการวิจัยให้เป็นไม่น้อยกว่า 2% ของ GDP โดยใช้กลไกด้านภาษี

การจัดอันดับมหาวิทยาลัย

นิตยสาร Times Higher Education ของประเทศอังกฤษ ได้ประกาศผลการจัดอันดับ 100 มหาวิทยาลัยที่ดีที่สุดของเอเชีย ปรากฏว่า มหาวิทยาลัยไทยติดอันดับ 3 มหาวิทยาลัย ได้แก่

- พระจอมเกล้าธนบุรี อันดับ 55 (ได้คะแนน 30.3%)
- มหิดล อันดับ 61 (28.7%)
- จุฬา อันดับ 82 (24.8%)

แนวทางแก้ไขปัญหาภาคการศึกษาไทย โดยสรุปคือ

1. ปรับปรุงหลักสูตรการศึกษาพื้นฐานของไทย แบบ chain do action ยกตัวอย่างสิงคโปร์ ใช้วิธีการสอนแบบ teach least learn more โดยใช้ระบบ school branding แบ่งกลุ่มโรงเรียนเป็น 9 กลุ่ม เพื่อพัฒนา ซึ่งปัจจุบันรัฐบาลสิงคโปร์ สามารถประกาศเป็น one branding ดังนั้นแม่โจ้ควรประกาศตนเองว่าเด่นและเชี่ยวชาญด้านการเกษตรกว่าสถาบันอื่น แนวทางคือ กำหนด indicator เพื่อการพัฒนา ปฏิรูปหลักสูตร

2. การศึกษาคือ research (ประเทศฟินแลนด์ทำวิจัยตั้งแต่การศึกษาพื้นฐาน) การเรียนรู้และประสบการณ์เรียนรู้ควบคู่กัน

3. จะต้อง integrate รายวิชาเข้าด้วยกัน กระตุ้นเด็กให้อยากเรียนอยากรู้

4. Flipped classroom ตามทฤษฎีที่ว่าด้วย เวลาทำการบ้านคือช่วงเวลาคุณภาพ สามารถสร้างความรู้และจินตนาการให้แก่เด็กได้ เปลี่ยนห้องเรียนเป็นห้องทำการบ้าน (มจธ .เป็นมหาวิทยาลัยแรกที่ประกาศใช้ flipped classroom) อาจารย์ต้องเป็นแหล่งเรียนรู้ที่ดีสำหรับเด็ก

5. หลายๆประเทศใช้สื่อการสอนที่ทันสมัย เช่น จัดทำ บทเรียนสั้นใน youtube เพียงสิบนาทีที่มีเนื้อหาเข้มข้น ซึ่งในแต่ละคลิปจะมีเนื้อหาเป็น discussion กัน เป็นพื้นที่สร้างสรรค์ที่ทำให้เกิดความรู้และการแลกเปลี่ยนใหม่ๆ

****